

Hollands polderpeil - Foto van <http://www.innovatieprogrammaveen.nl/>

Gebiedsontwikkeling Hegewarren -

‘Open en Natuurlijk’ of ‘Polderaquarel’?

Deze twee opties zijn het resultaat van inspraak met de mienskip, het proces dat onderneming Haskoning in opdracht van GS in gang zette onder de noemer Co-creatie.

Wat klopt er van de argumenten voor of tegen ‘Open en Natuurlijk’ en ‘Polderaquarel’?

Wij hebben ze gefactcheckt: kloppen ze of niet? Van wat we uitzochten staat bovenaan de

Samenvatting. Daarna het meer uitgebreide verslag, mét feitelijke onderbouwing.

- Door in de GS-opdracht uit te moeten gaan van het achterhaalde idee dat het ‘polderpeil op -40cm’ zou moeten komen, stond de optie ‘Polderaquarel’ al bij voorbaat flink achter in de peilingen en werd daarmee de gedoodverfde verliezer.
- In Noord Holland staan sloten -10 tot -30cm onder maaiveld, in Friesland stonden ze lange tijd op -70 tot -120cm – inmiddels vaak al wat aangepast. In N-Holland is al langer aandacht voor de veenproblematiek, en loopt men flink voor met [innovatieprogramma's](#).
- De keuze van It Fryske Gea (IFG) voor ‘Open en Natuurlijk’ (O&N) is niet te herleiden uit hun argumenten, want de feitelijke onderbouwing ervan is onjuist (zowel qua veenaangroei als stikstof- en CO2 reductie) of inadequaat (kwel Alde Feanen)
- De bezwaren van IFG tegen O&N vormen een pleidooi voor de optie ‘Polderaquarel’.
- De bezwaren van IFG tegen ‘Polderaquarel’ missen feitelijke onderbouwing.
- In O&N wordt de Hegewarren een uitbreiding van de boezem - nuttig voor het Wetterskip. In ‘Polderaquarel’ kan deze polder fungeren als ‘retentiebekken’ – een stuk nuttiger.
- De optie O&N staat haaks op de huidige strenge EU-eisen qua stikstof en CO2-uitstoot.
- De optie O&N staat haaks op de huidige strenge EU-eisen qua waterkwaliteit.
- Toenemende ziektekansen door moeras in O&N werden door Co-creatie genegeerd.
- Qua natuur vormen veenweiden, samen met de Wadden en ons rivierenland, de meest waardevolle gebieden van ons land – niet de Veluwe en andere bekende natuurgebieden, aldus oud-voorzitter van Natuurmonumenten Pieter Winsemius.
- Kortom, qua natuur en milieu blijft alleen ‘Polderaquarel’ als serieuze optie over. Qua winstbejag niet.

Even voor alle duidelijkheid: ons forum van factcheckers heeft **op voorhand geen duidelijke voorkeuren**, ook niet voor O&N of voor Polderaquarel. Maar uit alle ingewonnen feitenmateriaal komt wel een duidelijke voorkeur bovendien.

Dan volgt nu ons hele factcheck-verslag, mét onderbouwing, rond...

Gebiedsontwikkeling Hegewarren – ‘Open en Natuurlijk’ of ‘Polderaquarel’?:

Deze twee opties zijn het resultaat van inspraak met de mienskip, het proces dat organisatie Haskoning in opdracht van GS in gang zette onder de noemer Co-creatie.

De groene tekst in dit boekje reageert op de [keuze van It Fryske Gea](#) voor ‘Open en Natuurlijk’, en met name op de **manke onderbouwing** ervan.

- In deze GS-opdracht is kennelijk verdisconteerd dat bij ‘Polderaquarel’ uitgegaan moest worden van een slootpeil van -40cm onder maaiveld. Dat zorgde al meteen voor een **valse start, want bij -40cm blijft de bovenste laag veen droog, klinkt in en stoot CO2 uit.** -40cm is beter dan -70cm, maar is nog steeds een onzinnig laag slootpeil:
- Even wat achtergrond: boeren hebben via ‘geborgde’ zetels een soort aanmerkelijk belang in de waterschapsbesturen. Hierdoor heeft het Friese Wetterskip al vele jaren een slootpeil gekozen van ca -70 tot -120cm onder maaiveld, ‘gemakkelijker voor zware trekkers’. Dit had forse inklinking van veen tot gevolg. Hollandse boeren kozen voor -20 tot -40cm en maaien ook met gewone trekkers – met veel minder inklinking.
- Niet raar dus, dat de Noord Hollandse waterschappen en [LandschapNoordHolland](#), de Westfriese tegenhanger van It Fryske Gea (IFG), al veel verder zijn met hun [innovatie-programma](#)’s betreffende veengebieden dan het Wetterskip en IFG.
- De wens van het **Wetterskip om reserveruimte in de boezem te krijgen**, is met ‘Polderaquarel’ zeker zo goed te realiseren als met ‘Open en Natuurlijk’, namelijk **door de Hegewarren als retentiebekken te laten fungeren bij dreiging van te hoog water.**
- **A-** IFG’s **belangrijkste argument vóór ‘Open en Natuurlijk’** is ‘het tegengaan van verdroging in de Alde Feanen door kwel, welke veroorzaakt zou worden door het lagere grondwaterpeil in de naastgelegen polder Hegewarren’. **Maar contact met IFG leert, dat elke feitelijke onderbouwing van dit standpunt ontbreekt: er is geen enkel onderzoek dat dit standpunt staft.** Het enige onderzoek waarop IFG zich in deze beroept is de provisorische [“Hydrologische analyse Hegewarren”](#) door Haskoning, een rapport waarin gemeld wordt, dat er **veel oppervlaktewater** als kwel naar de Hegewarren gaat – fig 3-1 illustreert dit: ‘matige kwel’ vindt vooral plaats waar de polder grenst aan grote wateroppervlakten. Verder dat zelfs bij een inklinking die 2x zo diep zou zijn als nu (d.i. als we niets zouden doen), dat dit dan nog **“het effect op grondwaterstanden in de omgeving zeer beperkt is”** – fig. 3-3. Hoofdstuk 3.2 noemt dan ook: **“Duidelijk is echter dat ook het effect op de kwel niet ver doorwerkt op de wijdere omgeving maar beperkt blijft tot een zone rondom de Hegewarren”** – aldus dit rapport. Hoe breed of smal die zone is wordt door de grofmazigheid in dit rapport niet duidelijk. Hoewel kwel naar de Hegewarren door de ondergrondse leemlagen dus nauwelijks tot geen invloed lijkt te hebben op de Alde Feanen, en dus het IFG standpunt zeker niet ondersteunt, durven wij door het provisorische karakter van dit onderzoek nog niet te stellen, dat het grondwaterpeil in deze polder geen invloed heeft op de Alde Feanen – de hydroloog uit onze geledingen stelt, dat ook daar **nader onderzoek voor nodig is.**
- De website van IFG noemt nog de argumenten B & C voor Open en Natuurlijk (O&N) **B-** **O&N zou “kans bieden op nieuwe veenvorming”.**
Dat zou mooi zijn, maar ....

* Als de overheid de IFG-bezwaren tegen O&N als amendement niet accepteert, zal er veel kleine en grote recreatievaart door het Hegewarrenmeer varen, met navenant veel golfslag en zuiging. Dit alleen al maakt nieuwe veenvorming onmogelijk.

* Maar ook zonder vergraving van veen zullen hier veel kleine boten varen. Kleine motorboten hebben een korte waterlengte, en gaan daardoor al gauw over hun rompsnelheid heen, met als gevolg grote golven.

M.a.w., ook dat maakt de kans op veenvorming klein.

* Moerasmos en andere veenvormende gewassen kunnen alleen floreren in een goede waterkwaliteit. Door O&N stroomt boezemwater, en dat is bepaald niet schoon. Daarbij zorgt inundatie voor eutrofiëring (alle in de bovenlaag geconcentreerde chemicaliën komen vrij) voor een nóg ongunstiger milieu.

Conclusie: nieuwe veenvorming is in O&N een illusie.

* Voor werkelijk optimale veenvorming: zie de laatste bladzij van dit boekje.

- **C-** Met O&N zou een minste **CO₂- en stikstof-uitstoot** bereikt worden. **Niet dus:**

* Zoals O&N gepresenteerd wordt door Co-creatie, zorgt O&N juist voor een **maximale toename van CO₂, fosfor en stikstofuitstoot** (op de huidige situatie na dan):

- Met het vergraven/vermodderen van structuurveen (“[veenprut](#)”) komt veel CO₂, stikstof en fosfor vrij. Terecht dat IFG dit als ‘bezwaar’ gekenmerkt, wellicht bedoeld als amendement op plan O&N.
- De uitstoot door het machinaal graven zelf en het mechanisch transporteren en verspreiden van de modder ter ophoging van de droge gedeelten,
- Modder, die daar de eerste jaren ligt in te klinken omdat er voorlopig nog weinig op wil groeien en er dus geen plag, geen wortelgestel is dat vocht kan vasthouden.
- De effecten van massale eutrofiëring – waar IFG niet over rept.
- De bouw van veel recreatiewoningen – waartegen IFG bezwaar heeft.

Hoezo IFG, hoezo ‘maximale reductie CO₂- en stikstof-uitstoot’?

Maximale productie van CO₂, stikstof en fosfor zullen jullie bedoelen!

En dit alles binnen direct zicht op Natura 2000 gebied de Alde Feanen.

Tel daar nog de **IFG bezwaren ‘tégen O&N’** bij op:

- Behoud van onvervangbaar schraalland (Hokkes Aldfean).
- Te veel (recreatieve) bebouwing en op de verkeerde plek.
- IFG is tegen het vergraven van veenbodems.

Dit zijn drie bezwaren, die echter juist **vóór ‘Polderaquarel’** pleiten.

Samengevat: IFG argument A ‘vóór O&N’ is ongefundeerd en hoogstwaarschijnlijk onjuist, en de argumenten B en C ‘vóór O&N’ zijn met heldere gegevens weerlegd – dit alles is goed gecommuniceerd met IFG, met een dringend verzoek tot **valide onderbouwing, vergeefs**.

Wat heeft IFG dan tegen de optie ‘Polderaquarel’? Daarover meldt de IFG website:

“Het handhaven van een polder levert weinig hydrologische winst op voor de Alde Feanen”.

Dat is juist, maar **inundatie ook niet** – zie het door IFG aangereikte rapport “[Hydrologische analyse Hegewarren](#)”.

“De peilverhoging zal ten opzichte van de huidige situatie gering zijn, omdat bewoning en andere gebruiksfuncties blijven bestaan”.

Onjuist: Voor bewoning en extensieve landbouw is peilverhoging geen bezwaar: kijk naar Noord Holland.

“De bodemdaling zal wel geremd worden maar uiteindelijk zal toch verdere peilaanpassing of opnieuw discussie over de inrichting nodig zijn”.

Dus waarom opteert IFG niet gewoon voor peilaanpassing, zoals in Noord Holland?

Kortom, de keuze van IFG vóór O&N, en vooral ook het ongefundeerd vasthouden daaraan, is met rationele argumenten niet uit te leggen of te begrijpen – wij zouden zeggen: ‘beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald’.

IFG is een natuurvereniging met 36.000 leden, een verenigingsbestuur, management met een directeur, en een raad van toezicht. Dan zijn er toch heel wat mensen die kunnen meedenken, zou je zeggen. Of wordt alles klakkeloos aan het management overgelaten? Want op deze manier lijken natuur en milieu geen prioriteit te vormen voor IFG, waarbij wij ons dan afvragen, wat dan het wérkelijke IFG argument is om voor O&N te kiezen?

Dat deze vraag ook GS-Fryslân geldt, moge duidelijk zijn. Maar van GS wisten we al uit de vaarweg-argumentatie (belangenverstrengeling bij onderzoek bedrijfsverplaatsing), dat GS een dubbele agenda heeft en natuur, milieu en zelfs de bevolking geen prioriteit heeft bij GS. Zo kon GS al niet de uitkomst afwachten van de twee bijeenkomsten die zij in febr/maart plande om de mienskip te horen over hun gedachten rond de gebiedsontwikkeling; voordat dit geëvalueerd kon worden, maakte GS al haar keuze voor O&N bekend.

Wat wij doen is factchecken om te zien of de door overheid en andere organisaties gebruikte argumenten goed zijn onderbouwd – of niet. Dit als ondersteuning in de taken van onze volksvertegenwoordigers, opdat zij goede keuzes kunnen maken. In die speurtocht naar onderbouwing kom je echter ook nog allerlei andere informatie tegen binnen het kader van natuur en milieu, die uitermate nuttig is voor het algemeen en voor de Hegewarren in het bijzonder. Daarnaast leveren ook de media nog gegevens over de huidige stikstof- en CO2 crisis, maar ook over de slechte kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland, een onderwerp dat direct gerelateerd is aan wat we met de Hegewarren zullen gaan doen. Een ander aspect van de moerasgebieden in O&N dat door ons wel werd aangereikt aan Co-creatie maar daar niet werd opgepikt, zijn ziektes. Daarom hieronder over al deze onderwerpen nog aanvullende informatie:

- De boeren in de Noord Hollandse waterschappen accepteren veel hogere polderpeilen dan in Friesland. Toch kunnen zelfs slootpeilen van -10 tot -30cm in langdurig warme en droge tijden de veenweiden niet helemaal behoeden tegen uitdroging. Al op enkele meters van de sloot kan dan toch nog inklinking optreden, omdat veengrond een heel hoge waterweerstand heeft, het laat het slootwater nauwelijks toe.
- Hierom zijn in N-Holland verschillende proeven gaande, zoals het aanleggen van een netwerk van greppels, die door het hoge slootpeil niet diep hoeven te zijn, om uitdroging tegen te gaan. Praktischer echter zijn drainage systemen. En een systeem met ‘[druk-drainage](#)’ lijkt hierin het meest effectief.
- Maar ook aanpassing in de vegetatie ‘zet zoden aan de dijk’. Met een grotere diversiteit aan grassoorten door elkaar, waaronder enkele diep wortelende, blijkt een veel dikkere graspol vochtig te blijven (zie interessant nieuw onderzoek – [BioClive](#)). Hiermee kan veen tot op -30cm diep behouden blijven.
- Ander heel interessant [onderzoek](#) (weer in Noord Holland) laat zien, dat de focus niet alleen op behoud van veen gericht hoeft te zijn, maar dat ook de mogelijkheid van vrij snelle veennieuwvorming in het verschiet kan liggen. Dit door veenvegetatie (waaronder veenmossen) optimale kansen te bieden. Dit werd onderzocht in het Ilpener veld, een kleine polder, waar het oppervlaktewater uit de omgeving zoveel mogelijk buiten de ringdijk werd gehouden. Veenaangroei betekent zelfs CO2 opslag i.p.v. -uitstoot. En omdat alle Hegewarren-boeren hebben aangegeven uitgekocht te willen worden, ontstaat zo zelfs de mogelijkheid om de Hegewarren als enclave in Alde Feanen in tientallen jaren weer te laten aangroeien tot boezemland – waarmee dus ook het polderpeil geleidelijk zal stijgen tot boezemniveau, en dijkonderhoud niet meer nodig is.

- Nu nog even over de **kwaliteit van het oppervlaktewater**, een onderwerp dat ineens 'hot topic' is geworden en ook de plannen voor de Hegewarren volop raakt:

Waar wij ons zorgen maken over het effect van eutrofiëring bij het onder water zetten (inundatie) van de Hegewarren, lezen we daar bij IFG en GS nog eigenlijk niets over. In de ingeklonken bovenlaag van het veen zitten heel veel chemicaliën, die zich daar in de afgelopen zestig jaar hebben opgehoopt: (kunst)-meststoffen en landbouwgif. Bij inundatie lost dit op en komt dit vrij (de zgn. [externe eutrofiëring](#)), met flinke vervuiling van het oppervlaktewater als gevolg. Als het veen dan ook nog door vergraving vermodderd wordt, treedt dit effect maximaal en versneld op.

Gunstig voor de Alde Feanen is dit allerm minst (bij O&N is er vrije doorstroom naartoe). Maar het staat ook haaks op de strenge EU regels, waarvoor nu al de term 'watercrisis' wordt gebruikt (o.a. [drie recente artikelen](#) in NRC).

En dus weer de vraag: zit IFG te slapen? Of spelen er onvermoed andere belangen?
- **Muggen:** Door klimaatverandering zal Nederland gastvrij gaan worden voor (sub)tropische muggen, die nu al in Z-Frankrijk worden waargenomen. Zij zullen de komende decennia onze kant op komen, zo is de verwachting. Deze muggen kunnen ziektekiemen bij zich dragen, met als gevolg een toenemende kans op ziektes als malaria, dengue en zika.

Rare gedachte? Zeker niet – de vraag is niet zozeer of we die ziekten hier krijgen, als wel 'wanneer'. En trouwens, honderd jaar geleden leed bijvoorbeeld zo'n 7% van de [schoolkinderen](#) in de toen nog flink zompige Zaanstreek aan inheemse malaria.
- Interessante 'bijvangst' kregen we ook in de uitleg van Pieter Winsemius, voormalig minister van VROM (2x), hoogleraar management duurzame ontwikkeling en oud-voorzitter van Natuurmonumenten. Hij hield 7-6-2022 een voordracht in de Ledenvergadering van (notabene!) IFG, en begon zijn lezing met een duidelijk en interessant statement: "De meeste mensen denken, dat de belangrijkste natuurgebieden in Nederland de bekende grote terreinen zijn zoals de Veluwe. Maar internationaal is zo'n Veluwe niet interessant – in heel wat landen zijn veel grotere en belangrijkere bossen. Nee, wat in Nederland werkelijk van internationaal belang is en dus beschermd dient te worden, dat zijn drie heel andere gebied-soorten:

1- de Wadden, 2- het rivierenland met delta, 3- de lage weiden, terwijl Nederlanders daar nog als 'zo gewoon' tegen aankijken".

Bestuur en directie van IFG, die juist besloten hadden om met hun steun voor 'Open en Natuurlijk' 400 ha lage weiden onder water te zetten, reageerden niet op dit statement.